

De
Koerier

nr. 87, november 2020

Kennismaking
met gedeputeerde
De Bie

Peerke
Donders en
Suriname

Criminaliteit in
de oorlogsjaren

📖 Boekomslag 'Stad en platteland op het zand', het promotie-
onderzoek van Nico Arts. Op pagina 23 een artikel over het onderzoek.

Brabants
Heem

Inhoud

Brabants Heem ontmoet gedeputeerde voor Erfgoed	4
Criminaliteit in de oorlogsjaren	6
Websites niet voor iedereen toegankelijk	10
Wachten op uitreiking Knippenbergprijs 2020	12
Peerke Donders en Suriname	16
Laatste erfgoedcollege: Armoede in Brabant	19
Dialecten digitaal vastleggen en ontsluiten	20
Stad en platteland op het zand, een archeologische biografie	23
Op klompen naar school	26
Dramatische levensgeschiedenissen Joodse Noord-Brabanders	30
Nieuwe ontdekkingen over Gouden Peelhelm	32
De schaamte van mijn oma	34
Geschiedenis van Dinther - Heeswijk - Loosbroek	36
Pinkas en memorboek Oisterwijk	38
Agenda en jubilea	40
Colofon	50

Van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Geachte lezer,

Het is de tijd van het jaar, korte dagen en temperaturen die de records van afgelopen zomer snel doen vergeten. Dagen om binnen te blijven, zeker zolang het coronavirus ons dagelijks leven zo beïnvloedt. Openbare activiteiten liggen vrijwel stil, ook die van onze heemkundekringen en erfgoedverenigingen. Dat er niettemin veel is te melden over allerlei andere activiteiten kunt u in deze uitgave van De Koerier lezen.

December is de cadeaumaand bij uitstek. Voor wie graag leest over geschiedenis, oude beroepen of gebruiken krijgt een uitgebreide keuze voorgeschoteld. Van nieuwe feiten over de Gouden Peelhelm tot de geschiedenis van de klompenmakerij in het Groene Woud, van een archeologische biografie tot een joods memorboek.

Criminaliteit in de oorlog is onderwerp van wetenschappelijk onderzoek van Jan Julia Zurné van de Radboud Universiteit. Zij maakt o.a. gebruik van het uitgebreide archief van het BHIC. Een groep van 15 masterstudenten houdt zich met hetzelfde onderwerp bezig.

Aan andere onderwerpen geen gebrek. Zoals hoe plaatselijk dialect is te registreren en vast te leggen. Erfgoed Brabant weet daar meer over te vertellen. En over de Knippenbergprijs 2020 - nog niet uitgereikt - waarvoor zich maar liefst 17 projecten aanmeldde. Drie projecten zijn er inmiddels genomineerd. Een lange lijst tenslotte van mensen uit onze heemkunde- en erfgoedwereld die op een of andere manier daarvoor een onderscheiding ontvingen.

Veel leesplezier!

Zeeland, november 2020

Tjeu van Ras

tjeu van ras@brabantsheem.nl

De volgende uitgave komt uit in maart 2021.

Kopij dient uiterlijk maandag 22 februari 2021 binnen te zijn.

Brabants Heem ontmoet gedeputeerde voor Erfgoed

door Henk Hellegers

Een delegatie van het bestuur van Brabants Heem heeft op 5 oktober de nieuwe gedeputeerde Erik de Bie ontmoet. In zijn persoon heeft Brabant voor het eerst een gedeputeerde met de portefeuille Erfgoed. Een reden om van gedachten te wisselen over het erfgoed, de erfgoednota, die de gedeputeerde uit wil brengen en de rol van Brabants Heem binnen de erfgoedwereld.

De ontmoeting was natuurlijk aangepast aan het moment. Vanwege corona moest het gesprek, dat in het provinciehuis plaats zou vinden, omgezet worden in een ontmoeting via het beeldscherm.

De Brabants Heem-delegatie met voorzitter Henk Hellegers, secretaris Kees van Kempen en penningmeester Pieter Jacobs gaf via een aantal sheets een presentatie van Brabants Heem en onze rol in de Brabantse erfgoedwereld.

« Gedeputeerde Erik de Bie (tweede van rechts) maakte niet alleen kennis met Brabants Heem. Zo was hij op 24 september te gast in de parochiekerk in Zeeland, waar parochiebestuurder Jan Lucius (rechts) hem informeerde over de Kerkenvisie van de Petrusparochie Uden e.o. (foto Tjeu van Ras)

We hebben de gedeputeerde er op gewezen dat onze provincie met 150 heemkundekringen en 33.000 vrijwilligers binnen het erfgoedveld 'goud in handen heeft'. Lokaal zijn veel vrijwilligers via de heemkundekringen actief om het publiek te betrekken bij het lokale en het Brabantse erfgoed. Brabants Heem en de heemkundekringen laten dat zien in allerlei tot de verbeelding sprekende activiteiten. De vrijwilligers van de heemkundekringen en erfgoedverenigingen denken ook mee. We hebben de gedeputeerde bijvoorbeeld gewezen op de inbreng van onze kringen in het landschaps- en natuurbeleid, in toerisme en recreatie en het behoud van erfgoed en cultuurmonumenten.

Samenwerking

Ter sprake is ook gekomen dat Brabants Heem zich inzet om de samenwerking te bevorderen tussen erfgoedorganisaties. Zoals met Erfgoed Brabant. Maar ook tussen lokale spelers op het erfgoedveld. Samen boek je immers meer en betere resultaten in het uitdragen van het erfgoed. Aandacht was er ook voor de versterking van de heemkundekringen door workshops, regiovergaderingen, uitwisselen van ervaringen en studiedagen.

Het bestuur van Brabants Heem heeft het gesprek bovendien benut om aandacht te vragen voor de erfgoednota die de gedeputeerde uit wil brengen. We zien daar graag een rol weggelegd voor Brabants Heem als een belangrijke organisatie binnen het erfgoedveld. Brabants Heem is daarbij, zo is de gedeputeerde verteld, graag bereid een rol te nemen om samen te werken met andere erfgoedorganisaties en initiatieven te nemen om krachten te bundelen. Met daarbij de wens om de jaarlijkse provinciale subsidie op zijn minst te continueren en gevrijwaard te blijven van bezuinigingen in de culturele sector.

De gedeputeerde wilde nog niet op de erfgoednota vooruitlopen maar sprak aan het eind van de sessie zijn waardering uit voor het werk van Brabants Heem en de initiatieven die door de kringen ontplooid worden.

Samen boek je
meer en betere
resultaten in het
uitdragen van het
erfgoed

Criminaliteit in de oorlogsjaren

door Tjeu van Ras

Het was niet alleen de criminaliteit in de ogen van de Duitse bezetter, tijdens de Tweede Wereldoorlog schoten ook de cijfers voor gewone criminaliteit omhoog. Wat zeggen de gerechtelijke dossiers daarover en wat zeggen die over de omstandigheden, waarin de feiten zijn gepleegd?

Jan Julia Zurné is samen met studenten van de Radboud Universiteit in september gestart met het project 'Criminaliteit in oorlogstijd', een uitgebreid wetenschappelijk onderzoek naar de criminaliteit in de oorlogsjaren. Zurné is politiek historicus en werkzaam als docent en onderzoeker aan de Nijmeegse universiteit. Voor haar onderzoek, dat drie jaar gaat duren, werkt ze nauw samen met het BHIC, het Brabants Historisch Informatiecentrum in Den Bosch en met het NHA, het Noord-Hollands Archief.

Jan Julia Zurné (32) studeerde politieke geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam en deed haar promotieonderzoek

Jan Julia Zurné in de studiezaal van het BHIC met aan tafel studenten van de Radboud Universiteit.
(foto Tjeu van Ras)

bij Cegesoma in Brussel, het Belgische Studiecentrum Oorlog en Maatschappij en daarmee een zusterorganisatie van het Nederlandse NIOD. Voor een onderzoekscollage gaan 15 masterstudenten van de Radboud Universiteit eveneens aan de slag met het thema justitie en criminaliteit in de jaren '40.

Processtukken

Criminaliteit in de Tweede Wereldoorlog is niet in één definitie te vangen. Er was verzet tegen de bezetter, die dat als misdadig beschouwde. Er was gewone criminaliteit, van diefstal en geweld tot erger. "Er waren lokale Nederlandse rechters, die niet per se voor de bezetter wilde werken en dat speelde dan een rol in het proces. Bijvoorbeeld als een diefstal werd gepleegd ten behoeve van het verzet", zo legt Zurné het verschil uit. "Het zal zo niet letterlijk in de processtukken terug te vinden zijn, ik ben benieuwd hoe in zo'n geval verklaringen luiden in de dossiers." Het onderzoek begeeft zich op een terrein waar nog maar weinig wetenschappers zich hebben begeven. "Onderzoek naar wat goed of fout was in de oorlog is er wel, zoals ook over collaboratie en verzet. Ik kijk naar strafrechtelijke zaken, wat zeggen die over criminaliteit en de omstandigheden waarin die zich voordeed." Zurné onderzoekt in dit project verder hoe de rechterlijke macht het vervolgingsbeleid aanpaste aan de toename van criminaliteit tijdens en na de bezetting.

Lokale rechters wilde niet per se voor de bezetter werken

Anoniem briefje van Cornelis Schaerlackens, een bewijsstuk in de zaak van een gestolen fiets afkomstig uit de vonnissen van de rechtbank van Breda. De vraag in deze zaak is of Cornelis Schaerlackens zich werkelijk schuldig heeft gemaakt aan de wederrechtelijke toe-eigening van een herenrijwiel.
(illustratie collectie BHIC)

🏠 Koepelgevangenis Breda, Nassausingel 26, gevangenis en woonhuizen gebouwd in 1885-1886, architect J.F. Metzelaar. (foto Wies van Leeuwen, collectie BHIC)

Voor dit project worden gerechtelijke dossiers van het BHIC en het NHA al gedigitaliseerd. “Als alles gescand is, kan ik met behulp van een nieuw ontwikkeld zoekprogramma die dossiers doornemen. Zo kan ik inzicht krijgen in het beschikbare materiaal. De studenten kiezen voor hun eigen onderzoek zelf een thema met betrekking tot justitie en criminaliteit in de jaren veertig en maken gebruik van gerechtelijke, politieke en penitentiaire archieven bij het BHIC. Ze moeten er zich in verdiepen, zich wetenschappelijke vragen stellen en in het archief naar antwoorden zoeken”, aldus Jan Julia over de verlangde inbreng van de studenten. “Het is een uitstekende oefening voor het schrijven van een scriptie.”

Samenwerking

Het BHIC is blij met het nieuwe onderzoeksproject. “Dit is echt iets waar wij samen aan kunnen werken”,

Ze moeten er zich in verdiepen en in het archief naar antwoorden zoeken

Dit is echt iets waar we samen aan kunnen werken

aldus Margot America, communicatiecoördinator van het BHIC. Het archief in Den Bosch bevat een schat aan informatie over het leven van de mensen tijdens en direct na de Tweede wereldoorlog. Die bronnen, zo legt America uit, zijn nog maar weinig gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek omdat ze beperkt openbaar zijn, onderhevig zijn aan de privacywetgeving en zeker ook door de grote omvang.

Het BHIC krijgt meer wetenschappers over de vloer. Een oproep voor nieuw onderzoek en samenwerking was voor Zurné een mooie gelegenheid om die samenwerking te zoeken. “Ik had al gehoord over het project Boeven in Brabant van archivaris Christian van der Ven.” Dat leidde haar naar het BHIC. De medewerkers van het BHIC staan de studenten in de studiezaal van het archief bij. Jan Julia Zurné: “We nemen een kijkje in het leven van de mensen. Dat kan soms ongemakkelijk zijn. Als je bijvoorbeeld op zoek gaat naar fietsendiefstallen en je komt een ontuchtzaak tegen, dan zijn dat heel gevoelige zaken. Daar moet je verstandig mee omgaan.”

De resultaten van het wetenschappelijk speurwerk worden tijdens en na het onderzoek in verschillende vormen gepresenteerd. Ze worden gepubliceerd in een boek, er worden lespakketten gemaakt en themamiddagen georganiseerd. De verhalen worden via websites en andere media verspreid. Ook andere onderzoekers kunnen gebruik maken van het archiefmateriaal dat is gedigitaliseerd.

De volgende Koerier

De volgende Koerier van Brabants Heem verschijnt in maart 2021.

Hebt u kopij voor dat nummer of onderwerpen voor de agenda, stuur die dan vóór maandag 22 februari 2021 naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's en illustraties graag minimaal 1,5 MB groot in JPEG-formaat, los en dus niet in een tekstbestand geplaatst.

Indien van toepassing plaatsen we de teksten ook op de website van Brabants Heem, www.brabantsheem.nl en op www.facebook.com/brabantsheem

Websites niet voor iedereen toegankelijk

door Heleen Regenspurg

De meeste mensen zijn bekend met de witte geribbelde tegels bij een bushalte, de oprijplaat bij een trap-entree van een oud gebouw, en met de doventolk bij een persconferentie. Dit zijn allemaal voorbeelden van aanpassingen waardoor de maatschappij toegankelijker is voor mensen met een beperking. Om mee te draaien in de maatschappij is digitale toegankelijkheid ook belangrijk.

Internet is anno 2020 niet meer weg te denken uit onze samenleving. Veel websites zijn voor mensen met bijvoorbeeld een visuele beperking of een motorische handicap, niet toegankelijk.

Een paar voorbeelden:

Mensen met een visuele handicap gebruiken vaak een screenreader of voorleessoftware. Hiermee wordt de tekst van een website hardop voorgelezen. Om dit goed te laten werken is het onder andere belangrijk dat hyperlinks betekenisvol zijn. Een hyperlink is een woord of een zin waarop geklikt kan worden, waarna de gebruiker wordt doorverwezen naar een andere pagina of website. De screenreader of de voorleessoftware geeft aan wanneer iets een hyperlink is. Maar als de hyperlink slechts bestaat uit de woorden "Klik hier", weet de gebruiker niet waar de link naar verwijst. Een betekenisvolle hyperlink is bijvoorbeeld "Klik hier voor het aanmeldformulier van de lezing".

Gebruik van een
braille screenreader.
(Bron Unsplash)

Hoe toegankelijk is de website van uw heemkunde- vereniging?

Een tweede voorbeeld is het navigeren door een website zonder het gebruik van de muis. Het gebruik van een muis is niet voor iedereen vanzelfsprekend. Mensen met een visuele of een motorische handicap kunnen als alternatief hun toetsenbord gebruiken bij het doornemen van een website. Bijvoorbeeld de Tab-toets wordt gebruikt om van de ene hyperlink naar de volgende te springen. Helaas werkt dit niet op alle sites. Werkt de Tab-toets op de website van uw heemkundekring?

Verplicht

Digitale toegankelijkheid is voor overheidsinstanties verplicht. Sinds 1 juli 2018 is het 'Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid' van kracht. Dit tijdelijke besluit houdt onder andere in dat overheidsinstanties vanaf 23 september 2020 verplicht zijn verantwoording voor hun website(s) in een toegankelijkheidsverklaring af te leggen.

Overheidsinstanties worden als volgt gedefinieerd:

1. Staats-, regionale of lokale overheidsinstanties;
2. Publiekrechtelijke instellingen;
3. Samenwerkingsverbanden hiervan.

Erfgoed Brabant is een publiekrechtelijke instelling en is in het voorjaar van 2020 gestart met de verbetering van de digitale toegankelijkheid van haar websites. Annette Gaalman is hiervoor het aanspreekpunt.

Wilt u weten hoe toegankelijk de website van uw heemkundekring is? Wilt u de site toegankelijker maken en hierdoor het online bezoek voor meer mensen een prettige ervaring maken? Kijk op de website digitoegankelijk.nl. Op deze site staat heel veel bruikbare informatie over digitale

toegankelijkheid. Annette Gaalman van Erfgoed Brabant kan eventuele vragen beantwoorden. Zij is via e-mail te bereiken: AnnetteGaalman@ErfgoedBrabant.nl

Heleen Regenspurg is redacteur en projectmedewerker bij Erfgoed Brabant.

Wachten op uitreiking Knippenbergprijs 2020

door Tjeu van Ras

Met in totaal 17 aanmeldingen was de inzet voor de Knippenbergprijs 2020 een succes. Terwijl de drie genomineerden intussen bekend zijn gemaakt, moet de uiteindelijke winnaar wachten tot het voorjaar van 2021. Het coronavirus gooit roet in het eten. Markdal Ulvenhout, Luchtkasteel en Wandelen bij de Keersop Bergeijk en Natuurprojecten De Vlasselt Terheijden zijn de drie kandidaten voor de Knippenbergpenning 2020.

Groen Erfgoed is het thema voor de Knippenbergprijs van dit jaar. Een thema dat is aangeslagen. De jury, bestaande uit Fiona Zachariasse, Judith Toebast, Frans Kapteijn en Theo Cuijpers heeft de 17 aangemelde projecten beoordeeld en daaruit de nominaties gekozen.

De stichting Knippenbergprijs is een initiatief van Brabants Heem, Erfgoed Brabant, Leerstoel Cultuur in Brabant en de Historische Vereniging Brabant. De prijs wordt om de twee jaar uitgereikt op of rond 15 november, de geboortedag van Willy Knippenberg, priester-leraar en bij leven bijzonder actief op gebied van regionale geschiedbeoefening in Noord Brabant. Hij stond aan het begin van de oprichting van enkele Brabantse musea en was daarin lange tijd bestuurlijk actief. Daarnaast stimuleerde hij tot op hoge leeftijd de volkskunde en het onderzoek naar de natuurlijke historie van de provincie, gebieden waarop hij ook zelf actief was.

De drie
genomineerden
zijn bekend

Het Markdal is
een plaats van
overgangen en
contrasten

Genomineerde:

➤ Koeien in het Markdal Ulvenhout (foto Ria Lambregts)

Het Markdal Ulvenhout

Doel is het uitvoeren van projecten in het Markdal op ruimtelijk, economisch en maatschappelijk terrein, voor een duurzame gebiedsontwikkeling, met verbinding van land en stad, een natuurlijk (meanderend) watersysteem en zijn biodiversiteit, recreatieve natuurbeleving en behoud en versterking van het cultuurhistorisch karakter. Het Markdal is een bijzonder gebied.

Omringd door natuurgebieden, rijk aan cultuurhistorie, is het Markdal nog altijd een plaats van overgangen en contrasten. De stilte van het platteland en de drukte van de stad en de A58 liggen dicht bij elkaar. Agrarische bedrijven en natuur wisselen elkaar af en de grens met België is dichtbij. Het riviertje de Mark ontspringt als opborrelend grondwater in een natte wei bij het Belgische Koekhoven, ten zuiden van Breda. Na 80 kilometer gaat de rivier, in het noordwesten van Brabant, over in de Dintel, die vervolgens via het Volkerak uitmondt in de Oosterschelde. De Bovenmark, vanaf de bron tot Breda, is zo'n 40 km lang.

Genomineerde:

🏠 *Vogelvluhttekening van het wandelgebied.*
(tekening collectie Heemkundekring Bergeijk)

Luchtkasteel Bergeijk en Wandelen bij de Keersop

Heemkundekring Bergeijk en de gemeente Bergeijk zijn uitvoerders van deze twee projecten. Het initiatief is van de heemkundekring.

Het eerste project is bedoeld om de cultuurhistorie van een circa 5 hectare groot gebied in het beekdal van de Keersop ten zuiden van het dorp Bergeijk weer op de kaart te zetten. Dat gebeurt door aan de ene kant het voormalige kasteel met watermolen en aan de andere kant het herstel van het cultuurhistorische beekdal-landschap van de Kempen.

Het tweede project is een ruim 24 hectare groot gebied Hoekerbeemden, eigendom van Staatsbosbeheer, waar bestaande werkpaden met elkaar zijn verbonden en nieuwe wandelpaden zijn toegevoegd. Er is een uitkijktoren geplaatst en evenals bij het (lucht)kasteel zijn er informatieborden geplaatst.

Het gebied in het
beekdal van de
Keersop weer op
de kaart zetten

Oudste, langste en
meest gebruikte
waterlinie

Genomineerde:

🏠 *De Zuiderwaterlinie Terheijden*
(foto collectie heemkundekring De Vlasselt Teteringen)

Natuurprojecten De Vlasselt Terheijden

Sinds 1992 is de eendenkooi in het bezit van Staatsbosbeheer en wordt het door 13 vrijwilligers van Heemkundekring de Vlasselt geheel onderhouden. Er worden ook rondleidingen georganiseerd. De kleine Schans en de Linie van de Munnikenhof zijn twee bijzondere gebieden, die onderdeel zijn van de Zuiderwaterlinie. Beide liggen in Terheijden. De Zuiderwaterlinie is de oudste, langste en meest gebruikte van alle Nederlandse waterlinies. Heemkundekring de Vlasselt zorgt, ook weer met vrijwilligers, voor het natuuronderhoud en het overdragen van kennis over van dit historisch erfgoed. De Munnikenhof dateert van 1701. Bij het onderhoud van de Munnikenhof hoort ook het onderhoud van de Spinolaschans. Hier werken totaal ongeveer 18 vrijwilligers aan. De Spinolaschans behoort toe aan Staatsbosbeheer. Er zijn paddepoelen gegraven voor het behoud van de natuur. Het Mariakapelleke aan de Poolse Dreef is eigendom van de kerk, maar wordt door vrijwilligers van Heemkundekring De Vlasselt onderhouden. Er is een heemkundige tuin aangelegd.

Peerke Donders en Suriname

door Ineke Strouken

Dat elke tijd zijn eigen visie heeft over de geschiedenis hoort er bij, maar de geschiedenis kun je niet ongedaan maken, ook al zou je dat met de huidige bril op willen. Je kunt er wel van leren. En dat is precies wat het nieuwe kinderboekje 'Tilburgerschap, Peerke Donders en Suriname' doet.

De laatste tijd is ons denken over de geschiedenis sterk aan het veranderen. Had Jan Peter Balkenende het in 2006 nog over de VOC-mentaliteit als positieve eigenschap, nu zien wij dat als een zwarte periode in onze geschiedenis, die ons weliswaar rijkdom heeft gebracht maar wel ten koste van veel menselijk leed. Voormalige helden als Piet Hein en Michiel de Ruyter dreigen hun standbeelden te verliezen. Zwarte Piet is in de ban gedaan.

Het standbeeld van Peerke Donders in het Wilhelminapark in Tilburg kwam onlangs ook onder vuur te liggen. Het laat Peerke Donders zien met aan zijn voeten een donkere man. Als je de geschiedenis niet kent dan kun je het vijf meter hoge standbeeld verkeerd interpreteren. Is het een voorbeeld van verwerpelijk kolonialisme of eert het standbeeld iemand die zijn leven gaf voor de mensen in Suriname en dus een goed voorbeeld is voor ons? Het boekje, dat via de basisscholen in Tilburg aangeboden wordt, zet kinderen aan het denken. Over kolonialisme, slavernij, vrijheid van godsdienst en burgerschap. Moeilijke begrippen dus.

'Menneke'

Peerke Donders (1809-1887), zoon van een Tilburgse thuiswever speelt de hoofdrol in dit kinderboekje. Zijn verhaal wordt heel

Het boekje
zet kinderen
aan het
denken

persoonlijk verteld. De lezer krijgt een goed beeld van wie hij was. Als lid van de Tilburgse heemkundekring staat er ook voor mij veel nieuws in. Zo wist ik niet dat Peerke Donders een klein 'menneke' was en dat zijn vader hem als het regende ophaalde van school. Hij nam dan een meelzak mee, waarin hij Peerke

Als het regende haalde vader Peerke op van school

op zijn rug meedroeg naar huis. Als het waar is, is dit een fantastisch beeld van vaderliefde. Iets wat in de historische bronnen zeldzaam te vinden is.

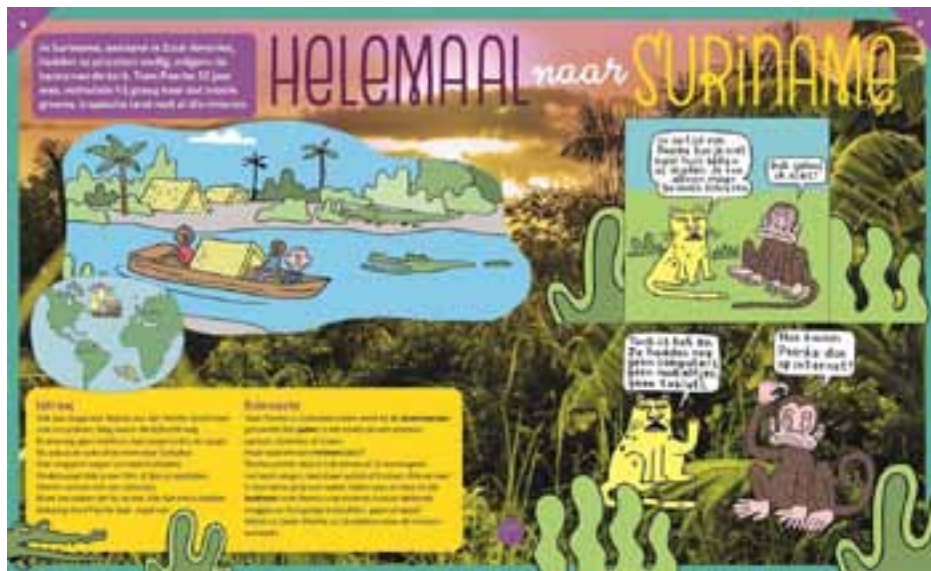
Peerke speelde in zijn jeugd graag voor priester. Daarnaast hielp hij vanaf zijn twaalfde jaar zijn ouders mee met stoffen weven. Dankzij hulp van de pastoor van de Goirkese kerk kon hij op zijn tweeëntwintigste naar het seminarie. Peerke was niet heel erg slim, maar werkte hard. Hij werd uitgezonden naar Suriname waar hij diep in het oerwoud ging werken. In Batavia aan de rivier de Coppename vestigde hij zich in een melaatsenkolonie om zonder bescherming en zonder te kijken naar rangen en standen mensen met lepra te verzorgen, een besmettelijke ziekte die lichamelijk veel schade aanricht. In 1982 werd Peerke Donders zalig verklaard.

In brieven naar huis schreef Donders over de erbarmelijke omstandigheden waarin de melaatsen moesten leven: *'hetgeen eerder naar eene woning van varkens gelijk, dan dat voor een mensch'*. En: *'Er wordt hier in Suriname veel slechter gezorgd voor de slaven dan voor de ezels en paarden in Europa. Wat zou ik graag willen dat dat anders was'*.

Begrippen

Knap aan dit boekje is hoe kinderen spelenderwijs worden aangezet tot nadenken. Bijvoorbeeld over wat ko-lo-ni-a-lis-me is, 'een lastig woord'. In de vorm van een rebus wordt dit uitgelegd. De opa van Malti, een Tilburgs meisje, vertelt over hoe zijn overgrootvader Kofi uit Ghana naar Suriname vervoerd werd om als slaaf op een plantage te moeten werken. 'Ze hadden niets gestolen en toch kregen ze handboeien aan.'

Leuk is het spelletje met de geheimtaal van slaven. Heel knap is hoe vrijheid van godsdienst wordt uitgelegd. Peerke probeerde immers zieltjes te winnen in Suriname. Nederland heeft vanaf

1798 wettelijk vrijheid van godsdienst, maar 'Peerke had deze wet niet helemaal goed begrepen'. Burgerschap is ook een heel abstract begrip voor kinderen. Is burgerschap 'een plank met ham-burgers'? Met een stripverhaal en een ja-nee spel wordt dit begrip uitgelegd. Verder gaat het boekje in op wat helden zijn en waarom mensen standbeelden krijgen. Het sluit af met 'Maak een tekening van jouw held op een standbeeld'.

Boekje

Het is een heel bijzonder boekje. Het is heel speels en kleurrijk opgezet. Met hele goede teksten, leuke tekeningen en met heel veel spelletjes en doe-opdrachten worden kinderen gestimuleerd om na te denken en zelf een mening te vormen. Er zit een plakvel bij met emoties waarmee kinderen kunnen aangeven wat zij van een onderdeel vinden. Het is heel veel wat de auteurs in opdracht van het Stedsmuseum behandelen en dan ook nog voor kinderen van circa 10 jaar. Maar ze zijn er wel in geslaagd. Een klein minpuntje vind ik dat, hoewel de tekeningen er wel aan doen denken, er geen gebruik is gemaakt van Anansi, de mythische spin, die echt bij de verhalen over slavernij en Suriname hoort. Maar voor de rest heb ik genoten van dit prachtige boekje. Het is echt een voorbeeld voor andere musea en heemkundekringen. ■

'Tilburgerschap, Peerke Donders en Suriname' is uitgegeven door het Stedsmuseum Tilburg. De teksten zijn van Ellen van Lieshout en Eric van Os. De illustraties zijn gemaakt door Jeroen de Leijer. Te bestellen bij info@stedsmuseumtilburg.nl

Laatste erfgoedcollege: Armoede in Brabant

Armoede in Brabant is het thema van het vierde en laatste erfgoedcollege van Erfgoed Brabant van dit jaar. Vanwege Covid 19, de coronacrisis, is dat college alleen online te volgen op 17 december van 15:00 uur tot 16:30 uur.

De vier erfgoedcolleges stonden in het teken van de vraag hoe in- en uitsluiting van bepaalde groepen mensen in Brabant heeft plaatsgevonden. Welke rol spelen en speelden niet-overheidsinstellingen in armoedeverlichting? Wat betekende en betekent het om als arbeidsmigrant in Brabant te werken? Hoe zit het met de vrouwelijke stem in de geschiedschrijving van Brabant? Welke sporen laat het koloniaal verleden van Brabant na in het erfgoed van onze provincie?

Positieverbetering

Er is nog steeds sprake van armoede in Brabant. Zowel in deze tijd als in het verleden zetten niet-overheidsinstellingen zich in om de positie van armen te verbeteren. Dit college richt zich op de rol van de kerk en het initiatief Quiet. Religieuzen verbeterden bijvoorbeeld vanaf de twintigste eeuw de sociale mobiliteit van arme Brabanders door onderwijs toegankelijk te maken voor alle kinderen. In Noord-Brabant, vanaf de zeventiende eeuw een arme provincie, begint onderwijs pas echt toegankelijker te worden in de eerste helft van de twintigste eeuw. Dankzij de inspanningen van religieuzen is er eindelijk de mogelijkheid om door te leren. Marleen Reichgelt (promovendus Radboud Universiteit Nijmegen en archivaris Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven) gaat in op de rol van kloosters en onderwijs.

Quiet, begonnen als een Tilburgs initiatief en bekend van de Quiet 500, zet zich sinds 2013 in voor mensen in armoedesituaties door onder andere te investeren in lokale netwerken. Ralf Embrechts (oprichter en ambassadeur Quiet) vertelt over de drie speerpunten van Quiet: vertellen, verzachten en versterken met onder andere als doel om de effecten van armoede voor kinderen in Brabant te verzachten. ■

Aanmelden voor dit college kan door een mail te sturen naar info@erfgoedbrabant.nl, onder vermelding van naam, mailadres en postadres.

Dialecten digitaal vastleggen en ontsluiten

door Peer Verbruggen

Veel heemkundekringen houden zich bezig met het plaatselijke dialect. Om deze dialecten beter te kunnen registreren en vergelijken heeft Erfgoed Brabant samen met gebruikers van Brabant Cloud gezocht naar mogelijkheden om dialecten digitaal te kunnen ontsluiten. Het grote doel is om samen een digitale provinciale dialectenbank op te zetten.

Meer dan een kwart van de Brabantse heemkundekringen maakt gebruik van het collectieregistratiesysteem Memorix Maior. Het ligt dus voor de hand om bij het digitaliseren van dialect gebruik te maken van de mogelijkheden die dit systeem biedt. Om niets over het hoofd te zien hebben we een pilot gestart, waarin we samen met enkele heemkundigen en dialectkenners hebben gekeken wat er belangrijk is bij het vastleggen en het presenteren van dialectgegevens.

► *Bijeenkomst over digitaal ontsluiten van dialect, eind 2019. Helemaal rechts Peer Verbruggen (foto Erfgoed Brabant)*

Handleiding voor hoe je een dialectfragment vastlegt

Gedurende de pilot kwamen we er bijvoorbeeld achter dat het niet mogelijk is om een uniforme metadatering te maken voor alle dialectdata. Een dialectwoord vraagt om een andere metadatering dan een dialectlied. Waar een lied of verhaal een auteur kunnen hebben, heeft een woord dit natuurlijk niet. Daarom hebben we voor diverse soorten dialectfragmenten aparte handleidingen gemaakt. In deze handleidingen wordt stap voor stap uitgelegd hoe je een bepaald dialectfragment vastlegt.

Uniforme metadatering

Het is belangrijk dat fragmenten van verschillende instellingen op dezelfde manier worden ingevoerd. Wanneer iedereen zijn gegevens op dezelfde manier invoert, krijgen de data aan de voorkant meer betekenis. Daarbij moet het niet uitmaken of deze geregistreerd wordt door een heemkundekring of museum en of het nu west- of oost-Brabants is.

Bij het werken met de pilotgroep kwamen we bijvoorbeeld verschillende spreekwoorden over apen tegen. Zowel in Woensdrecht als in Lieshout was er sprake van *de aap vlooiën*

(respectievelijk *De n'aop vlwooe*. En *gij meu te pwootjes vastouwe* en *Haj is d'n aop vloije en gaj mugt z'n startje vâàsthaauwe*) als spreekwoord.

Toch zie je hier al verschillen. Niet alleen in het dialect (*vastouwe/vâàsthaauwe*), maar ook in het woordgebruik (*pwootjes/startje*) en situatie (als antwoord op "Wat doe je?" / "Waar is hij?").

'Vastouwe' of 'vâàsthaauwe'

Wanneer verschillende instellingen voor dezelfde trefwoorden kiezen, zijn deze twee voorbeelden eenvoudig te vinden, bijvoorbeeld op het trefwoord apen, en met elkaar te vergelijken. Ook hiervoor bieden de handleidingen een uitkomst. Zij geven voor sommige velden aan uit welke termen je kunt kiezen en welke velden gebruikt kunnen worden, of juist overgeslagen mogen worden. Zo hebben we ervoor gekozen om elk dialectfragment de collectienaam Dialect mee te geven en een uniforme schrijfwijze te gebruiken bij het toekennen van trefwoorden. Op deze manier kun je gegevens eenvoudig naast elkaar leggen en met elkaar vergelijken. ►

Digitale provinciale dialectenbank

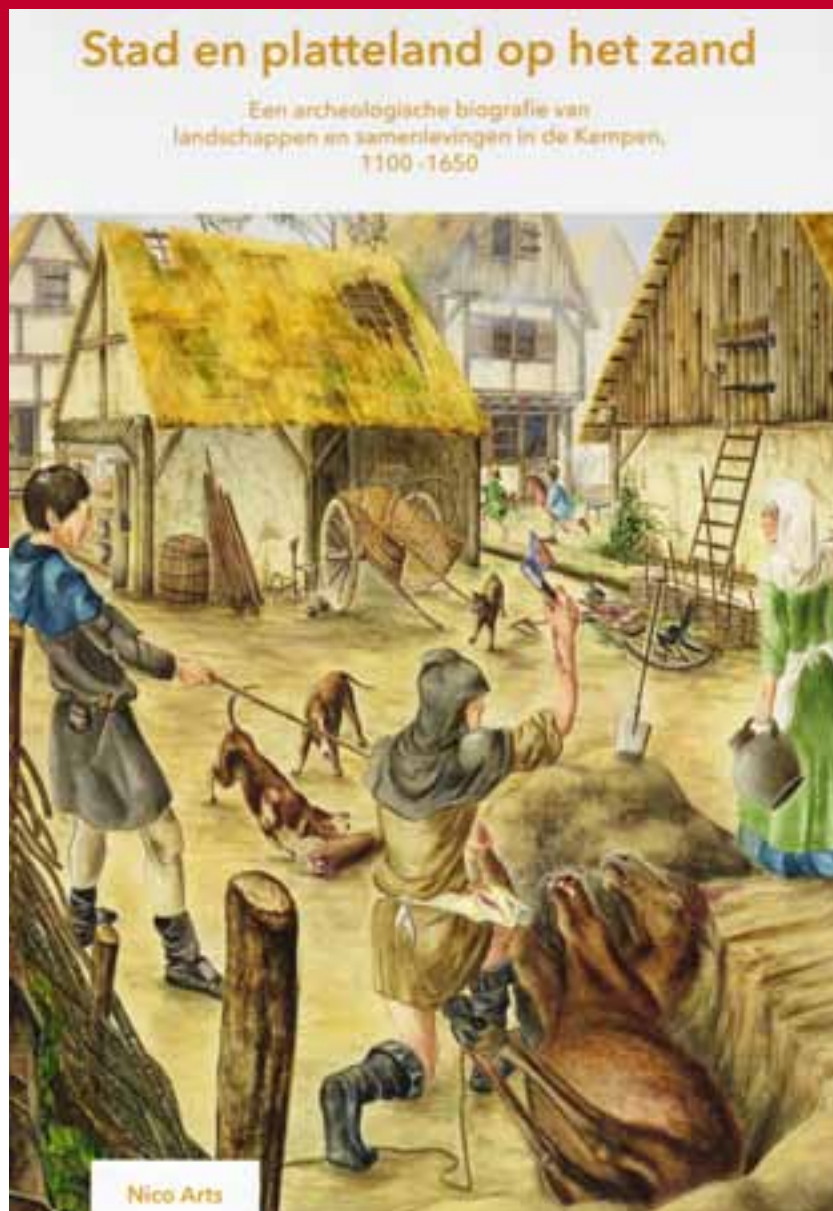
Hoe meer instellingen aan de slag gaan met het vastleggen van dialect, hoe meer data er beschikbaar komt. Op het moment van schrijven zijn er pas 58 fragmenten online gezet. Hier is natuurlijk nog niet veel informatie aan te ontleen. We kunnen wel al zien dat er vier doodoeners online staan, en dat we zowel drie spreekwoorden hebben over armoede als over apen. Dit is natuurlijk te verklaren doordat de instellingen bij het invoeren van hun spreekwoordenboek beginnen bij de A. Wanneer er meer gegevens online komen zullen er natuurlijk ook meer conclusies aan de data te verbinden zijn.

Aan de slag

Deelnemers van Brabant Cloud kunnen zo aan de slag met de digitalisering van dialect. De handleidingen voor het vastleggen van dialect op zijn te vinden op www.brabantcloud.nl/help.

Voor vragen hierover het vastleggen of voor meer informatie over Memorix Maior kun je mailen naar: helpdesk@brabantcloud.nl. ■

Peer Verbruggen is bij Erfgoed Brabant medewerker digitalisering en redacteur dialect.

Stad en platteland op het zand, een archeologische biografie

door Peter van Overbruggen

Nico Arts promoveerde op 23 juni 2020 op een onderwerp dat je misschien wel zijn levenswerk zou kunnen noemen. Zijn promotor was prof. dr. A.J.A. (Arnoud-Jan) Bijsterveld. Een mooiere afsluiting van de actieve rol van Nico Arts als Eindhovense stadarcheoloog was niet denkbaar.

De promotiebijeenkomst leek op het eerste oog nogal tegengesteld aan de wijze waarop de archeoloog Arts in tientallen jaren gewoon zijn werk deed: blik naar beneden, voeten in de Brabantse zandgrond en samen met anderen de handen uit de mouwen steken. Onwennig gehuld in het voor een 'grondwerker' wezensvreemde rokkostuum stond de promovendus zijn hooggeleerde opposenten, digitaal in beeld aanwezig, te woord in zijn bekende ongedwongen spreekstijl.

In het boek, zijn proefschrift, geeft Nico Arts een grondig en magistraal overzicht van de wetenschappelijke resultaten van meer dan honderd opgravingen in Eindhoven en directe omgeving. Het woord vooraf bevat een jammerklacht die menig geschiedkundig geïnteresseerde van harte zal onderschrijven. In krachtige termen (*'Eindhoven is een archeologische woestijn'*) wordt het gebrek aan kennis van en waardering voor het eigen erfgoed benoemd, bij plaatselijke bestuurders, politici en beleidsuitvoerders.

'Eindhoven is een archeologische woestijn'

'Akerbürgerstadt'

Het verhaal begint bij de 13e eeuw, een van de mooiste en spannendste periodes van het middeleeuwse Europa, aldus Nico Arts. De steden komen op, de bevolking groeit, en verdrievoudigt zelfs in de Lage Landen. Brabant hoort samen met Vlaanderen en Noord-Italië tot de meest verstedelijkte gebieden van Europa. Door ontginning en ontbossing ontstaat een cultuurlandschap. De middeleeuwse stad komt voort uit de wisselwerking met het omringende platteland.

Waarom ontstaat kort na 1203 juist op deze plek in de onvruchtbare Kempen de nieuwe stad Eindhoven? Wat verandert er op het platteland, wat voor verschillen bestaan er tussen de burgers in de stad, de boeren op het platteland en de wereldlijke en religieuze elites? Waarin onderscheidt

het middeleeuwse Eindhoven zich van andere steden? Het antwoord op deze vragen ligt in het landschap, waarvan de geschiedenis is vastgelegd vanuit de resultaten van het archeologisch onderzoek. Zo is het bijzonder dat in Eindhoven het kasteel binnen de stadsmuren is gebouwd. En ook dat deze 'Akerbürgerstadt', dus de boerenstad die Eindhoven was, in vergelijking met andere steden bovendien tot ver na de Middeleeuwen zijn agrarische eigenschappen heeft behouden, bijvoorbeeld door de grote erven achter de woning.

Waarom ontstaat juist op deze plek in de onvruchtbare Kempen de nieuwe stad?

Biografie

De auteur was ruim dertig jaar lang (1989-2020) stadsarcheoloog van Eindhoven. Zijn magnum opus laat zich lezen als de biografie van een stad, maar ook als de biografie van Nico zelf. Als 'cultureel antropoloog' heeft hij het grondgebied van het middeleeuwse Eindhoven en de omliggende dorpen geobserveerd en het verhaal van mensen verteld. De meeste archeologen leveren - in zijn ogen - weinig écht wetenschappelijk werk. Archeologie is immers meer dan rapporteren van vondsten, het gaat vooral om interpreteren en plaatsen in grotere verbanden. Natuurlijk is het vaak lastig werken, als de bulldozers van stadsontwikkelaars je op de hielen zitten en bodemonderzoek soms meer lijkt op 'historische sensatiezucht' of, nog erger, 'ramptoerisme'.

Archeologie is meer dan rapporteren van vondsten

Gelukkig is het Nico Arts als praktijkman én wetenschapper gelukt om een diepgaande studie af te leveren waarin de middeleeuwse stad Eindhoven in zijn ontwikkeling én in relatie tot de omgeving duidelijk in beeld komt. Of je nu als professional het grote of als amateur het kleine verhaal wilt lezen, diepgravers en grasduiners komen allemaal ruimschoots aan hun trekken. Niet alleen het kasteel van Eindhoven, maar ook 'slotjes' en 'stenen huizen' in de omgeving worden beschreven. De bijgevoegde DVD (150 pagina's) bevat bijlagen met o.a. historische en archeologische vindplaatsen en volksverhalen. De meer dan 60 pagina's aan literatuurvermeldingen en honderden namen van personen die bedankt worden, maken ten slotte duidelijk dat dit boek mensenwerk van formaat is.

Stad en platteland op het zand. Een archeologische biografie van landschappen en samenlevingen in de Kempen, 1100-1650.
drs. N.M.A. (Nico) Arts, ISBN 9789090319100:
629 pagina's (boek en DVD). Spa-uitgevers, 2020. Prijs € 25,-

Op klompen naar school

door Ineke Strouken

Verleden, heden en toekomst van de klompenmakerij in het Groene Woud staan uitgebreid beschreven in het boek 'Op klompen naar school.' Geschreven door Wim van Uden en uitgegeven door Erfgoedvereniging Dye van Best. Het boek is in september in het gemeentehuis van Best gepresenteerd.

Van elk item wordt de geschiedenis uitgezocht

De Erfgoedvereniging Dye van Best is een goed voorbeeld van hoe heemkundekringen plaatselijk het immaterieel erfgoed kunnen inventariseren en documenten en zelfs ook nog een bijdrage kunnen geven aan het beschermen en doorgeven er van. Op hun website en in hun tijdschrift heeft de erfgoedvereniging een rubriek - gemaakt door Wil van den Bragt en Harrie van Vroenhoven - waarin elke keer een traditie uitvoerig wordt beschreven. Zo bouwen ze aan een eigen inventarisatie van immaterieel erfgoed. Dat doen ze zeer gedegen. Van elk item wordt de geschiedenis uitgezocht. In dit kader moet je ook hun nieuwe boek 'Op klompen naar school' zien.

Ambacht

De klomp is naast de tulp en de molen het icoon van Nederland. Het is een ijzersterk merk, waarmee Nederland zich in het buitenland onderscheidt van andere landen. Daarom is het heel vreemd dat wij daar zo achteloos mee omgaan. Het ambacht van de molenaar staat inmiddels op de internationale UNESCO-lijst van Immaterieel Erfgoed en eigenlijk zou het ambacht van klompenmaker daar ook op moeten staan.

In 2016 heb ik wel zowel het handmatig als het machinaal maken van klompen op de Nederlandse inventaris geplaatst, maar verdere hulp om het ambacht levend te houden heeft het klompen maken tot nu toe niet gehad.

Het vak van klompenmaker zou ook op de UNESCO-lijst moeten staan

Gelukkig zijn er regionale organisaties die zich er wel voor inzetten om de kunst van het klompen maken door te geven aan volgende generaties. De Erfgoedvereniging Best samen met de Stichting Klompen Monument en de Stichting de Brabantse Klomp zijn daar een prachtig voorbeeld van.

Ervaring

Er zijn nog maar heel weinig klompenmakers in Nederland en België die nog handmatig klompen kunnen maken. Dat is echt een vak waarvoor veel ervaring nodig is. Een klompenmaker moet veel kennis hebben van de anatomie van de voet, want een goede klomp zit als gegoten en loopt lekker. Wij lopen bijna niet meer op klompen, maar zouden dat eigenlijk veel ➤

meer moeten doen. Een goede klomp, gemaakt door een echte klompenmaker, is goed voor je voeten.

De klompenmakerij groeide in de Meijerij aan het begin van de negentiende eeuw uit tot een gespecialiseerde tak van nijverheid. Waren het eerst de boeren die in de winter, als het werk op het land gedaan was, hun eigen klompen maakten, nu werd het een exportproduct onder andere naar Holland. Men maakte niet alleen klompen meer voor eigen gebruik, maar ook voor de verkoop. Dat de Meijerij kon uitgroeien tot een klompenregio kwam omdat de aanwezige populieren goed klompenhout leverden en omdat de kleine keuterboertjes met weinig land graag wat wilden bijverdienen.

Klompen waren in de negentiende eeuw voor veel mensen dagelijkse dracht. In de dorpen Best, Sint-Oedenrode, Schijndel en Liempde waren rond 1900 tientallen klompenmakerijen gevestigd. Het zorgde voor inkomen van vaak grote gezinnen. In 1892 waren er alleen in Best al 80 werkplaatsen met 445 werknemers. In de twintigste eeuw en met name na de oorlog gaan steeds meer mensen schoenen dragen en verdwijnen veel klompenmakerijen. Gelukkig is de kennis van het klompen

**In 1892 waren
er alleen in Best
al 80 klompen-
werkplaatsen**

maken nog bij enkele mensen aanwezig. Maar het ambacht is met recht bedreigd erfgoed te noemen en als wij niet oppassen, verdwijnt het voorgoed.

Mooi overzicht

Het boek, geschreven door Wim van Uden en met voorwoord van oud-commissaris van de koning Wim van der Donk, is een heel gedegen boek, dat er ook nog eens heel mooi uitziet. Het gaat in op de geschiedenis van de klomp, de ontwikkeling van de klompenmakerij in de Meijerij voor en na 1900, de vakscholen, keuringen, gereedschappen, het maakproces van zowel het handmatig als het machinaal maken en de klompenmakers in de betreffende dorpen. Het geeft een heel mooi overzicht over het verleden en heden.

Maar ook de toekomst komt aan bod. Want heeft de klompenmakerij nog toekomst? De Erfgoedvereniging Dye van Best vindt van wel. Ze doet er dan ook alles aan om het ambacht te behouden voor volgende generaties. Naast dit boek zorgen ze voor publiciteit. Als je Best inrijdt dan staat daar een enorme klomp op het terrein waar eerst een klompenfabriek gestaan heeft. De schoorsteen en de namen van de straten herinneren daar nog aan. Nu begrijp je meteen waarom Best met Carnaval 'klompengat' wordt genoemd. En waarom Best Bijzonder een drietal heel goed te lopen klompenpaden heeft uitgezet.

De Erfgoedvereniging gaat nog een stap verder dan inventariseren en documenteren. Ze helpen daadwerkelijk met de bescherming van het ambacht. Samen met de heemkundekringen uit Liempde, Sint-Oedenrode en Schijndel en de Stichting Klompen Monument hebben ze cursussen opgezet om geïnteresseerden het vak te leren. Deze cursussen worden gegeven door Nicole van Aarle – de enige vrouwelijke klompenmaakster in Nederland – en haar vader. Inmiddels heeft de Stichting de Brabantse Klomp het initiatief overgenomen.

Daarmee is Best een heel goed voorbeeld van wat een erfgoedvereniging kan doen: pionieren, initiëren, samenwerken en promoten. En in dit geval ook nog helpen met het beschermen van immaterieel erfgoed. Maar wat zou het fijn zijn als voor dit icoon van Nederland landelijke politieke aandacht en steun komt. Want weg is weg. Maar als het aan Best ligt, zullen ze er alles aan doen om dit te voorkomen. ■

Wim van Uden, *'Op klompen naar school, verleden, heden en toekomst van de klompenmakerij in het Groene Woud* (Pictures Publishers 2020).

Prijs € 27,50

(Foto's zijn illustraties uit het boek)

Dramatische levensgeschiedenissen Joodse Noord-Brabanders

In Bibliotheek LocHal in Tilburg zijn eind oktober twee boeken gepresenteerd met de resultaten van nieuw onderzoek over de Tweede Wereldoorlog, beide uitgaande van persoonlijke levensgeschiedenissen. Het gaat om 'Tussenstation Cosel. Joodse mannen uit West-Europa naar dwangarbeiderskampen in Silezië, 1942-1945' en 'Ons huis. Op zoek naar een Joodse familie in Tilburg'.

Van augustus tot december 1942 stopten 39 deportatietreinen uit Frankrijk, Nederland en België, die op weg waren naar Auschwitz, op het station van het Silezische stadje Cosel. Bijna tienduizend Joodse mannen

en jongens werden hier geselecteerd, onder wie zo'n honderd Noord-Brabanders, inclusief vier Tilburgers. In kampen in Silezië verrichtten zij dwangarbeid, waarbij de overgrote meerderheid bezweek. Hun lotgevallen waren lange tijd een witte vlek in de historiografie. In Tussenstation Cosel. Joodse mannen uit West-Europa naar dwangarbeiderskampen in Silezië, 1942-1945 wordt deze ingekleurd. Herman van Rens en Annelies Wilms stuitten bij hun onderzoek op andere weinig bekende aspecten van de Shoah. De nazi's wilden de Joden kwijt, maar konden hun arbeid niet missen. Dwangarbeid werd Vernichtung durch Arbeit. De gang van de mannen en jongens door meer dan honderd dwangarbeiderskampen, hun zware strijd om te overleven, hun pogingen om mens te blijven en de 'dodenmarsen' worden in dit boek uitvoerig beschreven.

Ons huis

Een struikelsteen voor Bertram Polak in 2011, de film Hier was Bertram in 2012 en een dik boek in het Engels in 2016. En nu dan ook het boek Ons huis. Zoektocht naar een Joodse familie in Tilburg. Steeds staat een huis in een mooie straat in Tilburg centraal. Nadat de auteur, Arnoud-Jan Bijsterveld, het in 2000 samen met zijn echtgenoot Hans Harbers had gekocht, ontdekte hij dat het Joodse echtpaar Hans en Bertha Polak-Cohen het in 1928 had gebouwd. Toen de geschiedenis van hun gezin langzaam boven water

kwam, bleek er een tragisch verhaal met het huis verbonden te zijn: het verhaal van Bertram Polak, de zoon van het echtpaar. Bertrams familieleden vluchtten in mei 1940 naar Engeland, Bertram bleef achter. In december 1941 probeerde ook hij met drie Tilburgse vrienden naar Engeland te ontsnappen, werd verraden en uiteindelijk op 17 augustus 1942 in Auschwitz vermoord. Dit boek vertelt deze geschiedenis en laat zien wat er gebeurt tijdens het achterhalen van het traumatische verleden, niet alleen in de levens van de volgende generaties van de familie Polak maar ook met de schrijver zelf.

Het boek laat zien wat er gebeurt tijdens het achterhalen van het verleden

Het verhaal wordt ingekaderd in de geschiedenis van Joden in Noord-Brabant en Nederland voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog. De kleine Joodse minderheid, niettemin prominent aanwezig in de steden en

dorpen van Brabant, drukte haar stempel op industrie en handel. Van de ruim tweeduizend Joodse Noord-Brabanders die hier in 1940 woonde, overleefde ongeveer de helft, tegen een kwart in de rest van Nederland. In dit boek wordt duidelijk wat één familie overkwam.

Factor

Het onlangs gestarte onderzoek van Frank van Doorn MA naar alle circa 4.000 Joden die tussen 1930 en 1945 in Noord-Brabant woonden en verbleven, moet duidelijk maken welke factoren bijdroegen aan de relatief hogere overlevingskansen van de Noord-Brabantse Joden. Mogelijk speelde de hoge mate van sociale integratie een rol. Zou het toch waar zijn wat de Nieuwe Tilburgsche Courant in 1933 schreef: 'Misschien nergens in Nederland beweegt de Joodsche bevolking zich zoo vrij en ongedwongen als in het Katholieke Brabant. Misschien nergens ook, wordt ze zoo volkomen in de gemeenschap opgenomen'? ■

Beide boeken zijn uitgegeven door Uitgeverij Verloren in Hilversum. Het boek over de Coselgangers is verschenen in de reeks van zowel ZHC als Maaslandse Monografieën. De boeken zijn verkrijgbaar via www.verloren.nl en in de boekhandel.

Nieuwe ontdekkingen over Gouden Peelhelm

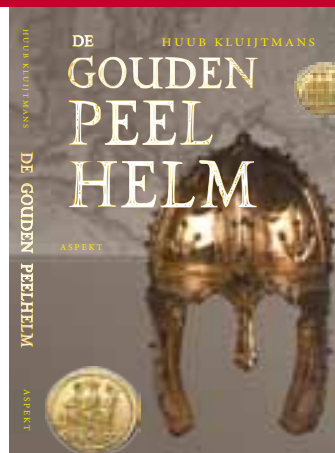
Bijna 1700 jaar lag de gouden helm van een Romeinse officier verborgen in het veen van de Deurnese Peel. Een ploeg turfstekers in dienst van de firma Steegh & Esser vond de helm in 1910 in het Zinkske vlakbij Helenaveen.

Al meer dan 100 jaar spreekt de helm tot de verbeelding van velen. Beetje bij beetje geeft hij zijn geheimen prijs. In 2010 is in Helenaveen het eeuwfeest van de vondst van het symbool van het dorp op grootse wijze herdacht. Huub Kluijtmans droeg hier aan bij met zijn boek *E palude emergo*. Uit het veen kwam ik boven. Kluijtmans, de zoon van de 'ziener van de Peel', presenteerde hierin de op dat moment bekende feiten en inzichten. Nu, tien jaar nadien, komt hij met een vervolg. Zijn boek *De gouden Peelhelm*, dat in oktober is verschenen, laat zien dat de helm wederom enkele van zijn geheimen heeft geopenbaard.

Topstuk

Direct na de vondst van de helm in 1910 bestond er bij het Rijksmuseum van Oudheden (RMO) te Leiden grote belangstelling voor dit topstuk van de Nederlandse archeologie. Helaas ging de aandacht van de wetenschappers enkel naar het voorwerp zelf en de bijvondsten. Een belangrijk aspect van de archeologie vormen de vindomstandigheden. Archeologisch onderzoek op de vindplek in de Peel bleef achterwege. Holwerda, de onderdirecteur van het RMO, kwam niet verder dan het station van Deurne. Daar haalde hij de helm op, nadat het museum hem van een van de vindsters en de gemeente Deurne gekocht had. Helenaveen deed hij niet aan en gunde zo de vindplek geen blik waardig.

Een halve eeuw later beschreef museummedewerker Braat de helm en de andere vondsten voor het eerst uitvoerig, maar hij slaagde er niet in alles te benoemen. Hierin kwam kort voor de eeuwwisseling

verandering toen leerdeskundige Carol van Driel-Murray zich met het bij de helm gevonden leer ging bezighouden. Haar onderzoek gaf voor het eerst logische verklaringen voor de vele lappen leer. Zo blijken de grote stukken, waar Braat helemaal geen raad mee wist, fragmenten van een soldatentent te zijn.

Valies

Het was bij de Romeinen gebruikelijk, dat bij het reizen de tent gebruikt werd als valies; elke krijger pakte hierin zijn spullen. Van Driel-Murray verbond hieraan ook haar theorie over het in het Peelveen terechtkomen van de helm. De officier ging met pensioen en door het deponeren van zijn uitrusting, waaronder de gouden helm, in het Peelmoeras nam hij symbolisch afscheid van zijn vorige leven als legeraanvoerder.

Een tot dan toe niet gehoorde theorie, die door archeologen en andere wetenschappers kritiekloos omarmd werd. Huub Kluijtmans toont in zijn nieuwe boek onder meer aan, dat bij het onderbouwen van deze theorie op een onwetenschappelijke manier essentiële feiten uit 1910 niet in ogenschouw zijn genomen. Volgens hem dient niet eenzijdig aan deze theorie te worden vastgehouden.

Wat is er 1700 jaar geleden in de Peel gebeurd?

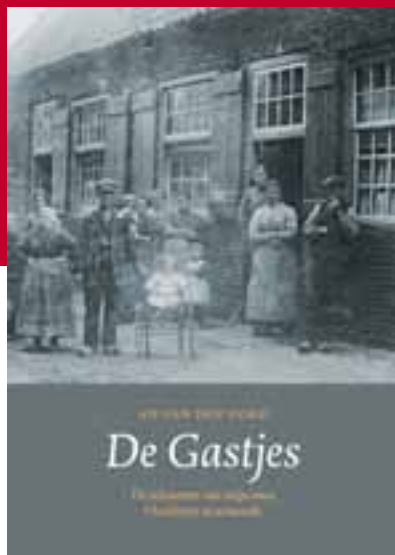
Het is moeilijk om exact te achterhalen wat er 1700 jaar geleden in de Peel gebeurd is.

Er zijn meer mogelijkheden. Zijn voorkeur hierbij gaat nog steeds uit naar een gevecht

tussen de Romeinse officier met Peelbewoners. In de voorbije tien jaar heeft hij de helm opnieuw bestudeerd. Daarbij vielen hem kenmerken op, die nog nooit door iemand nader bekeken zijn. Zijn bevindingen relateerde hij aan nieuwe kennis over de Romeinen. Hij ging hiermee de discussie aan met deskundigen. Dit alles resulteerde in opzienbarende conclusies die een onmiskenbare verbinding tussen de Peelhelm en de Romeinse keizer Constantijn laten zien. Hier nader vertellen over die conclusies en de relatie met Constantijn verklapt te veel. In het boek is het uitgebreid te lezen. ■

Het boek is te koop in de boekhandel in de Peelregio en daarbuiten of te bestellen via de website van uitgeverij Aspekt Soesterberg (www.uitgeverijaspekt.nl).

De schaamte van mijn oma

Hoe schrijf je een verhaal over je voorouders als die niet eens een handtekening onder hun huwelijksakte konden plaatsen? Welke bronnen boor je aan als er geen brieven, dagboeken of memoires zijn?

Ad van den Oord reconstrueert in zijn boek 'De Gastjes' op persoonlijke, beeldende en pakkende wijze met behulp van rechtbankarchieven, kranten

en interviews het leven van zijn oma Janske Rokven en haar familie in het Oisterwijkse achterbuurtje De Gastjes. Dat buurtje ligt aan de dorpse zijde van het spoor tegenover het RK Gasthuis voor oude mannen en vrouwen dat aan gene zijde in 1877 gebouwd werd.

Deze bezembinders, mattenventers en steenovenarbeiders leiden een zwervend bestaan dat gekenmerkt wordt door armoede, wildstropen en drankgebruik. De opvallende vaklui uit de familie van zijn opa Dorus Diepens werken

zich daarentegen omhoog in het industrialiserende en katholieke Oisterwijk.

Verlossing

Twee families, twee gescheiden werelden. Totdat in de milde februaridagen van 1914 soldaat Dorus

Diepens de dan net negentienjarige Janske Rokven zwanger maakt. Wat voor haar een verlossing lijkt uit armoede en krotwoningen, dreigt voor hem een belemmering te vormen voor zijn aspiraties in deze 'nieuwe tijd'. Janske wilde haar jeugd in De Gastjes het liefst vergeten, waar ze ook alle redenen toe had.

**Een zwervend bestaan
gekenmerkt door
armoede, wildstropen
en drankgebruik**

Dat alles is te lezen in een onthullend, heel leesbaar en rijk geïllustreerd boek over de dagelijkse besommeringen en ellende van mensen die op of onder de armoedegrens leefden in een Brabants dorp uit de eerste helft van de vorige eeuw. Van een groep mensen over wie in de geschiedenisboeken veel minder te vinden is dan over de rijken en invloedrijken. 'De Gastjes' voegt een belangrijk sociaal hoofdstuk toe aan de geschiedschrijving van Oisterwijk. De Brabantse versie van 'Het Pauperparadijs'? Lees het boek en oordeel zelf.

Ad van den Oord (1956) is historisch onderzoeker en publicist. Hij heeft tientallen historische boeken en artikelen geschreven over de Tweede Wereldoorlog, Brabant en over zijn woonplaats Oisterwijk. Met *De Gastjes* wil hij de Oisterwijkers die door armoede en gebrek aan onderwijs niet de kans kregen iets op te tekenen, alsnog een stem geven in de geschiedschrijving. ■

*De Gastjes is te koop voor
€ 19,- excl. eventuele
verzendkosten.
ISBN 978-90-824154-9-0*

Roman over watersnood 1799

door Adrie Verboord

Gebeurtenissen uit het verleden kunnen op verschillende manieren worden verteld. Door archiefstukken zo authentiek mogelijk door te geven. Of door ze aan te vullen met relevante context. Erwin Rooyakkers koos voor de watersnoodramp van 1799 voor een andere benadering, die van de historische roman.

In de winter van 1798-1799 wordt heel Europa geteisterd door een ijzingwekkende kou. Al het oppervlaktewater bevriest. Als het ijs in de rivieren begint te kruien, leidt dat tot rampzalige dijkdoorbraken en overstromingen in het hele stroomgebied van de rivieren, van Keulen tot aan Werkendam. ➤

Landmeter Cornelis Zillesen verslaat deze ramp in 'Beschryving van den watersnood, in MDCCXCIX' (1799). Als Erwin, freelance tekstschrjver van beroep, hierin leest dat de ellende in zijn geboortedorp Haarsteeg tot het uiterste kwam, wordt de drang om over die vergeten watersnood een boek te schrijven onbedwingbaar.

Dicht bij de feiten

In zijn boek 'Het water kwam' reizen Zillesen en zijn assistenten Adriaan en Arculus in februari 1799 naar Heusden om vanuit daar de ramp te verslaan. Ze ondervinden die aan den lijve. Als de Hoge Maasdijk het begeeft en de stroming grote stukken ijs door Haarsteeg jaagt, zitten Adriaan en Arculus er middenin. De schrijver neemt de lezer mee alsof die zelf op de wankelende zolder zit, op het wegdrijvende dak, of zich vastklampt aan de wegspoelende hooimijt. Met alle wanhoop, ontredde en angst, én de wil om gered te worden.

Heel origineel: de auteur laat ook het water zelf aan het woord. Speelt het verhaal van de hoofdpersonen voornamelijk in Heusden en Haarsteeg, het water vertelt over de complete watersnood en wat het aanricht. 'Niet omdat we dat willen, maar omdat wij niet anders kunnen dan gedwee de natuurlijke gang van zaken volgen.' Zoals alle goede romans, heeft ook deze een boeiende plot. Maar die zullen we in deze recensie niet verklappen. ■

'Het water kwam; De vergeten watersnood in Brabant, Gelderland en Limburg' is voor € 19,95 te koop bij de boekhandel.
Meer info: www.erwinrooyakkers.nl

door Peter Kriele

In "Dinther - Heeswijk - Loosbroek" worden deze drie woonkernen van de prehistorie tot 1969 beschreven. In dat laatste jaar werd de gemeente Heeswijk-Dinther gevormd, die later, in de jaren negentig van de vorige eeuw opging in de huidige gemeente Bernheze.

Geschiedenis van Dinther - Heeswijk - Loosbroek

De schrijver Elle Klop, oud-officier van justitie en cultuurhistoricus reikte het eerste exemplaar van het boek uit aan Jan van Gemert. Dat gebeurde in de heemkamer van heemkundekring De Wojstap. Jan van Gemert is één van de oprichters en voormalig voorzitter is van de heemkundekring. Bovendien heeft hij veel artikelen in de Kroniek geschreven en hoopt hij donderdag 90 jaar te worden. Voorzitter Fred Lennings zei, dat de aanleiding tot het komen van dit boek was het opstellen van de Canon van Heeswijk-Dinther-Loosbroek. Deze kan pas gedegen worden vastgelegd als er een naslagwerk aan ten grondslag ligt. Dat nam Elle Klop op zich.

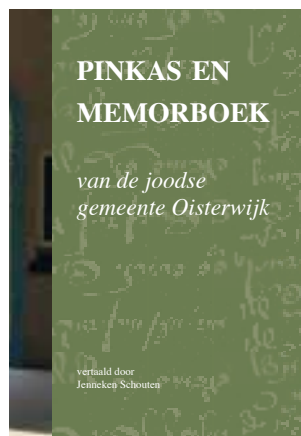
Het boek draagt als titel "Dinther - Heeswijk - Loosbroek" en kreeg als ondertitel "De geschiedenis van de drie kleine biggetjes en de grote boze wolf". Wie de drie kleine biggetjes zijn spreekt voor zich. Wie de grote boze wolf is mag de lezer zelf invullen.

Elle Klop is pas 5 jaar lid van de heemkundekring en heeft zich 3,5 jaar lang bijna dagelijks vastgebeten in de geschiedenis van Heeswijk-Dinther-Loosbroek door alle Wojstapkronieken door te nemen, onderzoek te doen bij het Bhic in 's-Hertogenbosch, de Tilburg University, bij kasteel Heeswijk en de Abdij van Berne in Heeswijk. Dat resulteerde in ruim 1100 bronvermeldingen. Het boek is verlevendigd met zwart-wit foto's. In kleur zou de prijs toch wat te hoog worden.

Het omvangrijke boek telt 345 pagina's, omvat 21 hoofdstukken, 58 illustraties en een appendix. Het bestaat uit drie delen die afzonderlijk van elkaar gelezen kunnen worden, namelijk De Bevolking (eerste deel), Het Bestuur (tweede deel) en De Kerk (derde deel). Een speciale bijlage is gewijd aan de Abdij van Berne en de rol die de abdij heeft gespeeld in de Heeswijkse gemeenschap. ■

De prijs van het boek (eerste druk) in de boekhandel bedraagt € 22,50. Het is per e-mail te bestellen bij de heemkundekring: secretariaat@dewojstap.nl

Pinkas en memorboek Oisterwijk

In de eerste helft van de 18e eeuw ontstond in Oisterwijk (Noord-Brabant) een joodse gemeente van marskramers, slachters en handelaren in gebruikte kleding. De gemeente breidde zich uit en in 1757 werd opperrabbin Jekoetiel Zuskind aangesteld voor de Meijerij van Den Bosch en omstreken met als standplaats Oisterwijk.

Als eerste rabbijn in Brabant schreef Zuskind een Pinkas (notulenboek) en Memorboek en schiep daarmee een (geloofs) band tussen de van heinde en verre komende Joden. Deze manuscripten (pinkassiem) bevinden zich in de Bibliotheca Rosenthaliana te Amsterdam. De handgeschreven boekwerkjes in het Hebreeuws, Jiddisch, Aramees en Nederlands zijn in de uitgave Pinkas en memorboek van joodse gemeente Oisterwijk vertaald door Jenneken Schouten MA (Hebrew and Jewish

Studies te Amsterdam en Translation Studies te Leiden). Zij heeft veel ervaring met Jiddische handschriften en Hebreeuwse teksten en heeft niet alleen alles naar het Nederlands vertaald maar ook de betekenis toegelicht.

De pinkassiem zijn van grote betekenis voor de geschiedenis van de joden in Brabant in de 18e eeuw. De vertaling van deze pinkassiem zal een aanwinst zijn voor de kennis over en het inzicht in de geschiedenis van de Joodse gemeenschap in Oisterwijk. Hun werken, wonen, samenleven, en uitoefenen van hun godsdienst te midden van een dorpse gemeenschap in een provincie waar in veel steden nog geen Joden welkom waren. De manuscripten bevatten overigens ook aantekeningen over de Joodse gemeenschap in andere Brabantse plaatsen als Waalwijk, Dinther, Schijndel en Eindhoven. Het boek geeft ongetwijfeld aanleiding voor nader onderzoek om nog meer inzicht te krijgen in de joodse gemeenschap van Oisterwijk.

Bart Wallet en Rachel Boertjens geven in een inleiding een nadere toelichting op de betekenis van deze Pinkas. Wallet is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij is gespecialiseerd in de geschiedenis van met name van het vroeg-moderne en moderne Jodendom in Nederland. Boertjens is conservator bij de Bibliotheca Rosenthaliana en gespecialiseerd in joodse

cultuur en geschiedenis. Lokaal historicus Wim de Bakker gaat in op het verleden van de joodse gemeenschap in Oisterwijk en geeft toelichting op het Naamaanneemregister (1811-1812) waarin registratie werd gehouden van de

Nederlandse naam die Joodse inwoners uit Oisterwijk toen verplicht moesten gaan aannemen. ■

Nog meer inzicht in de joodse gemeenschap van Oisterwijk

'Pinkas en memorboek van de joodse gemeente Oisterwijk' is te koop voor € 24,95. Het ISBN nummer is: 978-90-824154-8-3

Zilveren draaginsigne voor Ab Bienefelt en Wilma de Jong

Bestuurder Otte Strouken van Brabants Heem heeft bij 2 steunpilaren van Brabants Erfgoed de zilveren draaginsigne van Brabants Heem opgespeld en de daarbij behorende oorkonde overhandigd. De gedecoreerden zijn Wilma de Jong en oud-wethouder Ab Bienefelt, beide jarenlange actieve vrijwilligers van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen en het museum "Het Watersnoodhuis".

Twee steunpilaren van Brabants Erfgoed

◀ De twee gedecoreerden met in het midden bestuurslid Otte Strouken. (foto Jan Willem van Bodegom)

Ab heeft op zijn doordachte wijze een belangrijke bijdrage voor de Watersnoodwoning geleverd

Ab Bienefelt is bestuurslid van de heemkundige kring sinds maart 2008 en in de eerst daarop volgende bestuursvergadering gekozen als vice-voorzitter van de vereniging. Op 2 februari 2009 werd hij bestuurslid/vice-voorzitter van de Stichting Watersnoodwoning/Museum Heijningen-Moerdijk. Als oud-wethouder van de gemeente Moerdijk had en heeft hij veel kennis van het reilen en zeilen binnen de gemeente Moerdijk en kende daar persoonlijk haast alle medewerkers. Ad heeft op zijn doordachte wijze een belangrijke bijdrage geleverd in de realisatie van het plaatsen van porto cabins achter de Watersnoodwoning en het verkrijgen van de benodigde gelden om de Watersnoodwoning op te knappen. Hij heeft vanaf de opening van de Watersnoodwoning/Museum mede rondleidingen verzorgd en blijft dit doen.

Wilma de Jong – van der Bol is secretaris van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen vanaf maart 2008. Van 2009 tot en met 2016 was zij bestuurslid/secretaris van de stichting Watersnoodwoning/Museum Heijningen - Moerdijk. Wilma de Jong heeft veel artikelen geschreven voor het ledenblad en zij heeft twee boeken geschreven voor de kring: 'Onvoltooid verleden tijd' in 2011 en 'De bakker van het postkantoor' in 2019. Als bestuurslid heeft zij veel nieuwe leden geworven en ze was erg actief bij het verzamelen van ontbrekende namen bij ontvangen foto's. Ze organiseerde de jaarlijkse braderieën in Fijnaart, verzorgde rondleidingen in de Watersnoodwoning/Museum en maakt notulen met duidelijke kennis van de Nederlandse taal. Helaas voor de kring stopt zij met haar werkzaamheden om zich geheel te wijden aan het schrijven van een nieuw boek. ■

Wilma gaat zich wijden aan het schrijven van een nieuw boek

Bronzen legpenning voor Ad Jacobs

Bij zijn afscheid als voorzitter van heemkundekring Amalia van Solms Baarle-Nassau heeft Ad Jacob de bronzen legpenning van de stichting Brabants Heem uitgereikt gekregen. Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem overhandigde de onderscheiding zaterdag 5 september.

Ad Jacobs is 35 jaar voorzitter geweest van de heemkundekring. Hij stopte eerder dit jaar al als voorzitter, maar door de coronacrisis was er niet eerder gelegenheid om hem een afscheidsreceptie aan te bieden. Dat gebeurde op deze zaterdag, waar hij door tal van sprekers in het zonnetje werd gezet en hem dank werd gezegd voor het vele werk dat hij voor zijn kring heeft verricht.

Huidig voorzitter van heemkundekring Amalia van Solms, Herman Janssen opende de rij van sprekers, die stilstonden bij de 35 jaren, waarin Ad Jacobs zich inzette voor de heemkundekring van Baarle-Hertog/Nassau. “De weg naar succes was lang en je was er niet op voorbereid,” zo schetste Janssen de successtory van zijn voorganger die de vereniging van 35 leden wist op te stuwten naar ruim 1700 leden.

Het voorzitterschap van Ad Jacobs was volgens de nieuwe voorzitter “gebaseerd op goede samenwerking.” Hij schetst een ‘trendbreuk’; na de komst van Ad Jacobs werd de vereniging minder elitair, actief en er werd in groepjes samengewerkt.

Voorzitter Henk Hellegers van Brabants Heem prees Ad Jacobs niet alleen als de man die 35 jaar voorzitter was van Amalia van Solms, maar noemde hem ook een autoriteit in de wereld van Brabants Heem. “Lid van ons bestuur, actief voor de Knippenbergprijs. En veel heemkundigen kennen jou, Ad, als de man achter de schermen van de jaarlijkse heemdagen. En er is nog zoveel meer dan dat. Ad, jouw verdiensten in de wereld van de heemkunde zijn bijzonder en groot en gelukkig gaat daar niks aan veranderen, je neemt ‘slechts’ afscheid van jouw eigen kring Amalia van Solms. Al is het woord slechts een understatement, want groot zijn jouw verdiensten voor de kring,” aldus Hellegers. ■

De bronzen legpenning voor Ad Jacobs, uitgereikt door Henk Hellegers. (Foto Sandra Tuijelaars).

Erespeld Brabants Heem voor Jeanne van Hoon

Jeanne de Hoon kreeg de erespeld Brabants Heem door haar partner opgespeld. (foto collectie Heemkring Molenheide)

Jeanne de Hoon uit Rijen heeft maandagmiddag 2 november de erespeld van Brabants Heem ontvangen. Coronaproof, zoals het hoort, hield Bert Wagemakers, voorzitter van Heemkring Molenheide uit Gilze-Rijen, op afstand een toespraakje en spelde partner Jan Theunissen haar het welverdiende ereteken op.

De zilveren speld voor Jeanne lag al een poosje ‘op de plank’ te wachten om uitgereikt te worden. Maar de gelegenheid deed zich maandenlang niet voor, want lezingen en andere bijeenkomsten heeft de heemkring sinds maart opgeschort. En omdat we voorlopig nog even moeten wachten op andere tijden, kreeg Jeanne de speld met certificaat nu bij haar thuis, in klein comité, uitgereikt. De verrassing was daarmee misschien nog wel groter dan onder normale omstandigheden.

Een poos geleden gaf Jeanne aan haar activiteiten voor de heemkring stop te willen zetten. Na zo’n veertig jaar heeft ze voor de heemkring heel wat verdiensten op haar naam staan. Samen met anderen heeft ze al in de beginjaren een stevige en brede basis voor de heemkring gelegd, op allerlei gebied. Bij de tentoonstellingscommissie bijvoorbeeld was ze vele jaren de motor. Met oog voor detail en precisie stond ze tussen 1990 en 2006 borg voor een kleine dertig interessante en goed verzorgde tentoonstellingen. Ook was ze initiatiefnemer van en vervolgens kartrekker bij de totstandkoming van het boek ‘Rijen – Ontstaan, Groei en Ontwikkeling’, dat in 2005 verscheen. Bovendien werkte ze in de loop van de tijd samen met anderen aan verschillende andere projecten en uitgaven van de heemkring, zowel analoog als digitaal. Denk bijvoorbeeld aan de uitgave ‘Driekwart eeuw Sint Jozefschool Rijen’, de Gilze en Rijense Canon, de digitale Tijdmachine en in 2018 nog het boekje ‘Over de kiesdrempel’ over honderd jaar algemeen kiesrecht in onze gemeente. Tegelijkertijd maakte, verzamelde en bewerkte ze honderden foto’s voor tentoonstellingen en archief en deed ze de fotoredactie bij allerlei uitgaven. ■

Erespeld Bond Heemschut voor Harrie Boot

Vanwege zijn grote verdiensten voor zijn werk in de Commissie Brabant van de Bond Heemschut is Harrie Boot uit Schaijk onderscheiden met de erespeld van de bond. Die is uitgereikt bij zijn afscheid van de commissie.

De onderscheiding werd uitgereikt door Henk Hellegers, voorzitter van de Bond Heemschut en tevens voorzitter van Brabants Heem. Harrie Boot is bestuurslid van Brabants Heem.

“Eigenlijk is Harrie niet weg te denken uit de wereld van het Heem, uit de wereld van de monumenten, uit de wereld van erfgoed, uit de wereld van Heemschut,” zo begon Henk Hellegers zijn toespraak bij het afscheid van Boot. Daarbij gaf hij aan dat Harrie eind vorig jaar het besluit had genomen te stoppen. “Wij kennen elkaar al veel langer en dan vanuit een ander bestuur, Brabants Heem, waarvan ik ondertussen zo’n tien jaar voorzitter ben en tot voor kort nooit een andere secretaris meegemaakt heb dan Harrie Boot. Eind vorig jaar gaf je mij in een gesprek onder vier ogen aan dat je ook bij Brabants Heem afscheid wil nemen. Harrie, je vindt het zo langzamerhand genoeg, al zul je vast en zeker nooit helemaal los komen van de wereld van heemkunde en voor vandaag de wereld van Heemschut. Want wel of geen lid van de Brabantse commissie, de belangstelling voor monumenten, bouwkunde en historie blijft, het is gewoon een deel van je leven.”

Harrie Boot werd in 1991 lid van de provinciale commissie Noord-Brabant. Hij is 28 jaar actief geweest met inzet voor

“De belangstelling voor monumenten, bouwkunde en historie blijft gewoon een deel van je leven”

🏠 Zijn vrouw Gerda spelde de onderscheiding op bij Harrie Boot.
(foto Bond Heemschut Ad Spanjers)

“Jouw bouwkundige achtergrond kwam goed van pas”

behoud, restauratie en promotie van Brabants erfgoed. Hij was 25 jaar secretaris van de commissie. Hellegers: “Jouw bouwkundige achtergrond kwam goed van pas. Je hebt veel kennis over Brabantse boerderijen, bent ook actief in de stichting Brabantse Boerderij. En je bent thuis in de wereld van het religieus erfgoed, wat in deze tijd mooi meegenomen is. Want Heemschut heeft het behoud van het religieus erfgoed als een prioriteit geformuleerd in het beleids- en werkplan, wat trouwens ook een prioriteit is in de Brabantse politiek.”

Harrie Boot is actief op veel terreinen: voor Brabants Heem, voor Bond Heemschut, de Boerderijstichting, de heemkundekring Schaijk/Reek, het innovatieplatform Duurzame Meijerij en de Stichting Bezoekerscentrum Expeditie Land van Ravenstein. Hij maakte en maakt nog deel uit van een aantal gemeentelijke monumentencommissies, waaronder die in Uden en Landerd.

Speld van Verdienste voor Henk Hermans

🏠 Henk Hermans (rechts) neemt de oorkonde, behorend bij de onderscheiding in ontvangst. (Foto collectie Historische Kring Land van Cuijk)

In het Posthuis in Beugen heeft voorzitter Pierre Arts op zaterdag 5 september de Speld van Verdienste van Brabants Heem uitgereikt aan Henk Hermans. Hermans kreeg de onderscheiding vanwege zijn grote verdiensten voor o.a. de Historische Kring Land van Cuijk.

Henk Hermans is sinds 1989 bestuurslid van de kring. Hoewel hij vanwege zijn werk bij de Belastingdienst verhuisde naar Oss is zijn band met het Land van Cuijk gebleven. In 1986 keerde hij terug, naar Cuijk. Binnen het bestuur had Hermans vanaf het begin als taak het organiseren van de jaarlijkse excursie en zo kwamen de leden op plaatsen over heel Nederland verspreid. Verder was hij contactpersoon bij het Cuijks historisch informatie Centrum (De Foto- en Archief Dienst). Hier verricht Henk al sinds 11 oktober 2006 vrijwilligerswerkzaamheden bij de afdeling Heemkunde. Hier dook hij in de archieven en was een gedreven schrijver met name artikelen

over Cuijk en later ook over zijn geboortedorp Haps. Sinds 2010 maakt Henk deel uit van de redactie van 'Merlet', en dat deed hij de afgelopen 10 jaar steeds met grote betrokkenheid en interesse. Hij is zelfs zo betrokken dat hij gevraagd heeft of hij na afscheid van het bestuur toch in de redactie van 'Merlet' mag blijven.

Maar het is niet alleen de Historische Kring en het Cuijks historisch informatiecentrum FAD waarvoor Henk veel werk heeft verricht. Hij was/is o.m. penningmeester van de Stichting Parasol/Marene. Ook was hij penningmeester van de Cuijkse bridgeclub en penningmeester van CEVISTA, een stichting die korte cursussen organiseerde voor de inwoners van Cuijk centrum, Padbroek, Vianen en St. Agatha.

Begin van dit jaar kreeg Henk Hermans gezondheidsproblemen. Hij is nog herstellende. De uitreiking van de onderscheiding gebeurde in aanwezigheid van enkele bestuursleden en zijn beide dochters. Henk toonde zich zeer vereerd. ■

Twée onderscheidingen in Udenhout

🏠 Frans Goossens (rechts) en Frank Scheffers (links). (Foto Piet Happel)

Op 3 oktober 2020 ontvingen tot hun grote verrassing Frans Goossens en Frank Scheffers van Erfgoedcentrum 't Schoor Udenhout - Biezenmortel de zilveren speld van Brabants Heem.

Frans kreeg de onderscheiding bij gelegenheid van zijn afscheid als inspirerend voorzitter. Onder zijn voorzitterschap van 2010-2020 werden onder andere de wisselexposities ingevoerd, de openstelling op donderdag, de extra aandacht voor de jeugd en het plaatsen van de toeristische informatieborden. Frank Scheffers ontving deze speld vanwege zijn tomeloze inzet voor het Schrijversteam en daarnaast is Frank al 25 jaar bestuurslid en ook al 14 jaar een zeer deskundige penningmeester van 't Schoor en is hij dé Biezenmortel-kenner. De onderscheiding voor Frans werd door Ineke Strouken uitgereikt en die aan Frank door Kees van Kempen. Beiden in hun functie als bestuurslid van Brabants Heem. Een zeer terechte provinciale heemkundige waardering voor Frans en Frank.

Ook vier zilveren jubilarissen gehuldigd

Ook heeft het bestuur van 't Schoor vier zilveren jubilarissen gehuldigd: Bert van Asten, Luud de Brouwer, Jan Denissen en André v.d. Lee zijn al 25 jaar als vrijwilliger betrokken bij 't Schoor. Zij kregen een ingelijste oorkonde en een kistje wijn aangeboden. ■

Tjeu van Ras koninklijk onderscheiden

◀ (Foto Tijs Nabuurs)

door Henk Hellegers

Onze eindredacteur van de Koerier, Tjeu van Ras, zorgt er in elk nummer voor dat de kringen prima op de hoogte blijven van eervolle onderscheidingen, die leden van de heemkundekringen ten deel vallen. Maar op 5 oktober viel Tjeu zelf die eer ten deel. Onverwacht voor hemzelf, maar wel (vertraagd) verwacht voor onder andere het bestuur van Brabants Heem.

Vanwege de coronacrisis werd eerder de uitreiking namelijk uitgesteld. Maar op 5 oktober was dan toch het moment aangebroken dat Tjeu tijdens een speciale avond van muziekvereniging Zeelandia te horen kreeg dat koning Willem-Alexander besloten had om hem koninklijk te onderscheiden. Geheel conform de coronarichtlijnen mocht zijn vrouw Diny die avond in Zeeland bij Tjeu de versierselen opspelden die horen bij zijn benoeming tot Lid in de Orde van Oranje Nassau.

Tjeu krijgt de koninklijke waardering voor zijn jarenlange inzet als vrijwilliger in met name zijn dorp Zeeland. Al bijna 40 jaar is hij muzikaal en bestuurlijk actief voor de muziekvereniging. Het is heel mooi dat de koninklijke eer ook betrekking heeft op het vrijwilligerswerk dat Tjeu voor

De meesten kennen Tjeu als creatieve eindredacteur van De Koerier

Brabants Heem verricht. Sinds 2015 maakt Tjeu deel uit van ons bestuur, waarin hij zorgt voor de PR en Communicatie van Brabants Heem. De meeste heemkundekringen zullen Tjeu ongetwijfeld kennen als de creatieve eindredacteur van De Koerier. Hij zorgt er niet alleen voor dat steeds weer een gevarieerd, prima leesbaar en goed geïllustreerd blad uitkomt, maar schrijft als oud-journalist zelf ook menig artikel in De Koerier. Verder geeft Tjeu lezingen en verzorgt hij voor de kringen cursussen over (nieuwe) vormen van communiceren. En uiteraard houdt Tjeu binnen ons bestuur een oogje in het zeil op teksten van berichten, die namens Brabants Heem de deur uitgaan. Het bestuur van Brabants Heem feliciteert niet alleen Tjeu, maar ook zijn vrouw Diny en hun gezin met deze koninklijke onderscheiding. En natuurlijk zijn dat niet alleen de felicitaties van de bestuursleden, maar zeker ook van alle kringen van Brabants Heem. Een mooie vorm van waardering voor de inzet van Tjeu voor de samenleving. We hopen dat Tjeu nog lang terug mag kijken op dit bijzonder moment en natuurlijk ook dat hij gewoon lekker door blijft gaan met zijn werk voor Brabants Heem.

De Koerier in 2021

De
Koerier

In 2021 verschijnt de Koerier vier keer. Als u iets in dit tijdschrift gepubliceerd wilt hebben, kunt u kopij opsturen of mailen. Houdt u zich wel aan de inleverdatum. Ongeveer drie weken na de inleverdata ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten en op de website geplaatst.

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

De uiterste inleverdata voor de uitgaven in 2021 zijn:

maandag 22 februari 2021

maandag 7 juni 2021

maandag 23 augustus 2021

maandag 11 november 2021

Agenda

2020

19 november	Bestuursvergadering Brabants Heem
26 november	Raad van Aangeslotenen, online

2021

21 januari	bestuursvergadering/heidag Brabants Heem
22 februari	sluitingsdatum kopij Koerier 88
18 maart	bestuursvergadering Brabants Heem
20 mei	bestuursvergadering Brabants Heem
27 mei	Raad van Aangeslotenen
7 juni	sluitingsdatum Koerier 89
15 juli	bestuursvergadering Brabants Heem
23 augustus	sluitingsdatum Koerier 90
16 september	bestuursvergadering Brabants Heem
28 september	Open Monumentendag/Brabants Ergoedweekend
29 september	Open Monumentendag/Brabants Ergoedweekend
11 november	sluitingsdatum Koerier 91
18 november	bestuursvergadering Brabants Heem
25 november	Raad van Aangeslotenen

Jubilea

10 november 2020	Hkk. Ledevaert	Chaam	50 jaar
25 november 2020	Hkk. Het land van Gastel	Oud Gastel	40 jaar
29 november 2020	Hkk. De Vyver Heertganghen	Goirle	70 jaar

Brabants Heem is de ondersteunende organisatie voor 125 zelfstandige Brabantse heemkundekringen en erfgoedverenigingen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Website: www.brabantsheem.nl

Facebook: www.facebook.com/brabantsheem

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: Tjeu van Ras

Kopij sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Foto's: Naamsvermelding bij de foto, overige merendeels uit collecties van de heemkundekringen.

Ontwerp: Peter van Gerwen,
Van Gerwen Reclame

Drukwerk: Em. De Jong

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook, hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen, tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.

De Koerier wordt verzonden naar verenigingen, instellingen en particulieren. Stichting Brabants Heem wordt geacht daarvoor toestemming te hebben gekregen bij de opgave. De gegevens worden zorgvuldig beheerd en niet aan derden beschikbaar gesteld of voor andere doeleinden gebruikt. Wie wil dat zijn/haar gegevens worden verwijderd kan daarvoor een bericht sturen naar: tjeuvanras@brabantsheem.nl

Unie van Haaren naar Middelbeers

De vier monolieten, nu onderdeel van de kunstroute in Middelbeers.
(foto Riekje Hems)

De vier monolieten van het kunstwerk De Unie van Haaren zijn in september geplaatst in Middelbeers. Het kunstwerk van Jo Gijsen vormde voorheen op het mgr. Bekkersplein in Haaren het symbool van de gemeente Haaren en haar vier kernen. Die gemeente wordt per 1 januari a.s. opgeheven.

In Middelbeers maken de monolieten deel uit maken van de kunstroute die aan wijlen Jo Gijsen is gewijd. De gemeente heeft het kunstwerk cadeau gedaan aan heemkundekring Den Beerschen Aard. Het kunstwerk dreigde door de naderende opheffing van de gemeente verloren te raken. Jo Gijsen heeft een paar maanden voor zijn overlijden aan de bel getrokken. Jo Gijsen woonde en werkte van 1967 tot 1982 in de Beerzen. Diverse werken van Jo zijn in de Beerzen waren herplaatst en daar zijn de monolieten nu bijgekomen. Het kunstwerk is geplaatst in de Grembocht in de Kuikseindseweg in Middelbeers. ■